

- Josep Bargalló (coord.): *Onze de Frankfurt. A Alemanya, en català*. Barcelona: Institut Ramon Llull, 2007. 139 pàgs.

La tardor de 2007 assenyalà la culminació d'un lustre d'importància cabdal per al ple reconeixement de la llengua i la cultura catalanes a nivell internacional. L'obra que aquí ressenyem rememora i celebra els aconsegüiments assolits durant aquest període a través de la publicació d'onze conferències pronunciades en terres alemanyes a l'entorn del projecte *Frankfurt 2007* en els mesos anteriors a la celebració de la Fira del Llibre i durant la mateixa. *Onze de Frankfurt. A Alemanya en català* és un compendi de textos, breus en la seva majoria, d'escriptors de gairebé tot el nostre domini lingüístic que, alhora, són representatius de diversos sectors de l'espectre cultural, social i literari dels territoris de parla catalana. Entre ells trobem autors ben coneguts pel públic germanoparlant, que gaudeix des de fa anys de traduccions de les seves obres, com Quim Monzó, Baltasar Porcel o Imma Monsó, i també estudiosos i analistes d'aquest fenomen que dona sentit al llibre –i, àdhuc, a tot el projecte frankfurtès– de la universalitat i la singularitat catalana dins del marc de l'Europa multicultural i diversa de començaments del segle XXI. Entre ells, no podem estar-nos d'esmentar Mònica Barrieras, Muriel Casals o Ricard Torrents.

Tot i la vocació d'aquest volum de ser un recull fragmentari d'aportacions diverses realitzades des de molt distintes perspectives, podem establir un fil cronològic i, fins i tot, tres parts diferenciades en la seva composició. Els tres primers textos, corresponents a discursos pronunciats en els actes previs a la celebració de la Fira, són una carta de presentació de la cultura catalana i del projecte *Frankfurt 2007* davant dels mitjans i els lectors germanoparlants. En el primer, Biel Mesquida alerta de la necessitat de tot escriptor de reivindicar el seu idioma i la tradició literària escrita en aquesta llengua com a part fonamental de la identitat d'una nació. En les seves paraules ressona clarament el lema de la Fira, que era donat a conèixer

aquell mateix octubre de 2006, *Cultura Catalana, Singular i Universal*: «Qui us parla és un escriptor català, un escriptor en llengua catalana, més ben dit, un escriptor europeu en llengua catalana» (p. 17). I Ramon Llull, un autor tan admirat i estudiat a Alemanya com al nostre país, és, segons Mesquida, un clar exemple d'aquesta doble vocació de la tradició literària catalana com a part integrant de la cultura escrita europea: «Aquest Himàlaia que basteix Llull podria ser una bona metàfora per demostrar que uns texts escrits en la parla comuna d'un territori petit i europeu esdevenen matèria literària, religiosa, filosòfica, mística, sàvia i utilitària que mou altes tensions per tot Europa» (p. 17). Més crític es mostra Gustau Muñoz quant al desconeixement general que encara pateixen la llengua i la cultura catalanes fora del nostre territori: «La cultura catalana és un món en ella mateixa. Té espais i cambres amagades, històries i realitats molt poc conegudes, o no gens. Pot donar moltes sorpreses» (p. 28). Es tracta d'una situació que, per bé que lògica i generalment admesa, no pot ser acceptada de bon grat pels catalanoparlants, que han d'emprendre iniciatives que puguin portar a esmenar aquesta situació anormal i tan absurda com injusta. Per la seva part, Imma Monsó reflexionava, en la presentació del programa literari i artístic celebrada pocs mesos abans de la Fira, a l'entorn de les relacions entre centre i perifèria en el cas dels escriptors en llengua catalana:

Com a escriptors catalans, ¿som essencialment perifèrics i és això el que ens defineix? ¿Ens sentim fonamentalment influïts per la tradició de la literatura que s'ha fet al nostre territori? ¿O bé allò que ens defineix és el fet d'escriure en una sola llengua, el català? Intentaré glossar el que entenc per literatura catalana dient per què no em quadra cap d'aquestes definicions. (p. 33)

La intervenció de Monsó té el valor intrínsec de presentar la visió d'una autora en llengua catalana sobre «què significa escriure des de la perifèria», una qüestió al voltant de la qual «que jo recordi mai no hem aconseguit arribar a cap conclusió satisfactòria» (p. 34). L'escriptora lleidatana apel·la a la superació de vells tòpics com la suposada pertinença de tots els escriptors que fan servir un idioma a una mateixa tradició literària o cultural o que la llengua sigui l'element que uneix els escriptors per damunt de qual-sevol altre. La seva reflexió ens mostra la necessitat de posar en qüestió etiquetes amb una certa carta de naturalesa atorgada pel discurs dominant i lluitar contra l'amenaçadora homogeneïtat de pensament i el gregarisme de la societat actual.

Els dos articles següents, obra de Mònica Barrieras i Muriel Casals, responen a discursos oferts en sengles jornades sobre multilingüisme i

cultura europea celebrades a Hamburg i Frankfurt. En el primer, Barrieras analitza la situació idiomàtica a la Catalunya d'avui i exposa les propostes del *Grup d'Estudi de Llengües Amençades* (GELA) per a la consideració del multilingüisme com a eina d'una convivència que no impliqui una renúncia a la diversitat. La pregunta que fonamenta el treball del GELA, «Per què cal conèixer la nova diversitat lingüística?» (p. 53), és contestada per Barrieras amb arguments de primer ordre per a una millor comprensió de la nostra canviant societat contemporània: a Catalunya es parlen 250 llengües, cosa que fa necessària la posada en marxa de mecanismes per conèixer (i donar a conèixer) la multiculturalitat de la societat a fi de dur a terme una gestió adequada d'aquesta diversitat, «un repte important a l'Europa actual» (p. 53). Més enllà de l'aspecte simbòlic, la familiaritat amb la realitat lingüística de la població nouvinguda és fonamental per poder dissenyar i implementar eficaçment uns projectes adreçats a la seva integració a tots els nivells; i en aquest sentit, el català ha d'esdevenir la principal potència integradora d'uns ciutadans que es nacionalitzen cada vegada més a través de la seva competència lingüística.

Per la seva part, Casals examina les transformacions que han marcat el canvi de segle i fa una projecció del que previsiblement seran els trets fonamentals de la nostra societat en els pròxims 40 anys. Les modificacions que s'han produït en les relacions entre Espanya i Catalunya en aquest temps són il·lustratius del camí que ha pres Europa cap a un major protagonisme de les regions en l'articulació de la política continental. És aquí on Catalunya, com a unitat territorial de dimensions mitjanes, ha de demostrar la seva eficiència en la gestió i trobar el seu lloc a nivell europeu i mundial com a punt de referència en els àmbits on és capdavantera. I, precisament, aquesta és la principal aportació que pot fer Catalunya a l'actualització del mapa cultural europeu:

Una regió que té una bona experiència de diversitat, de pluralitat, al seu interior. Les onades d'immigració d'altres regions espanyoles al s. XX van ser una experiència que ens ha preparat per viure en positiu les importants arribades de persones que vénen de més lluny [...] Avui la cultura i l'economia catalanes són el resultat d'aquell procés força reeixit [...] No ens costa gaire afegir diversitat al nostre panorama. (p. 72)

La tercera part del llibre, la conformen els sis textos restants. Aquí trobem des de la intervenció de Ricard Torrents dins l'acte de presentació del llibre *Carrers de frontera* —«on es relata la història d'amors i desamors de dues cultures, la de llengua alemanya i la de llengua catalana» (p. 112–113)— als versos de Pere Gimferrer, que participà en l'acte d'obertura del programa

literari de la Fira amb un poema compost especialment per l'ocasió, passant per les reflexions de Quim Monzó i Baltasar Porcel al voltant del paper de l'escriptor català en Europa. Monzó posa de relleu la funció vertebradora de la literatura catalana com «una de les pedres fundacionals de la cultura europea» (p. 81) i la importància d'esdeveniments com la Fira de Frankfurt 2007 per a la difusió i dignificació de les cultures minoritzades i les literatures escrites en llengües sense estat. Torrents dibuixa poèticament a través dels versos de Hölderlin, Celan, Grass, Riba i Pous la funció de la literatura com a «fira d'intercanvi [...] la intertextualitat on els carrers dissortadament també esdevenen fronteres que sortosament tornen a esdevenir carrers» (p. 111). Porcel repassa en el seu discurs el que per a ell significa ser un escriptor català i mediterrani i, fent servir l'afirmació de Heidegger sobre la llengua com «la casa de l'ànima», ens recorda que «Som en el llenguatge. No ens realitzem substancialment, llavors, per exemple en la nació, compromís històric, sinó en el vector de l'idioma, de l'ànima» (p. 129). Segons Porcel, el Mare Nostrum, com a «unitat palpitant no feta d'uniformitat, sinó de diversitat» (p. 130), ha estat punt de confluència d'una multiplicitat de pobles i idiomes que al llarg dels mil·lennis s'han conegut i entrelaçat conduint-los a una riquesa d'ideals i creences que són, alhora, el principal motiu de la seva forta cohesió actual: «El mediterrani que en veritat ho és, no el políticament i ideològicament compartimentat, és un goig politeista. O ho sóc jo i desitjo que ho sigui el poble al qual pertanyo i, sobretot, els pobles i les literatures a les quals desitjo pertànyer» (p. 131).

Destaquem, finalment, les intervencions de Mercè Ibarz i Josep Maria Fonalleras dins del programa literari de la Fira. La primera participà en la taula rodona sobre la narració de la guerra civil a les obres de Mercè Rodoreda i Joan Sales amb un interessant repàs per les obres més interessants de la l'escriptora barcelonina, una autora que «no escriu sobre la guerra civil, sinó sobre la guerra [...] sobre com continuar vivint (i escrivint) després de la guerra» (p. 99), donant-nos tot un seguit de pinzellades sobre la seva manera de retratar aquesta vida després de la mort que fou l'exili de la postguerra i recordant-nos els vincles existents entre l'emblemàtica figura de l'heroïna sense llinatge rodolediana de *La Plaça del Diamant* i l'heroi narrador anònim de *Trànsit* d'Anna Seghers, dues novel·les en què aquests «personatges contenen la seva història en un monòleg que té molt de confesió terapèutica» (p. 102). Finalment, Fonalleras presentà el projecte *Geographia*, un «viatge per les literatures alemanya i catalana actuals» que havia portat tres parelles d'escriptors catalanoparlants i germanòfons a recórrer

junts els respectius paisatges literaris durant l'estiu de 2007 i compartir experiències íntimes als diversos racons dels territoris de cultura catalana i alemanya, un «viatge a través dels carrers i les places que han estructurat la seva obra o que han estat escenari, territori, geografia» (p. 119).

A tall de conclusió direm que *Onze de Frankfurt* és un bell compendi de les aportacions més rellevants d'alguns dels personatges de la literatura, la cultura i la societat dels països de parla catalana que representaren les nostres lletres en un dels esdeveniments amb més ressò mediàtic dels últims anys. El lector hi trobarà una interessant introducció al que signifiquen les nocions de singularitat, universalitat, diversitat i perifèria en l'Europa del nostre temps i una suggerent reflexió sobre el paper de Catalunya i la seva literatura en aquest nou marc. Tot plegat, aquest llibre posa un esplèndid colofó a un projecte de cinc anys que obri moltes expectatives a l'entorn de la cultura catalana. ■

- Ferran Robles i Sabater, Universitat de València, Departament de Filologia Anglesa i Alemanya, Avda. Blasco Ibáñez, 32, E-46010 València, <ferran.robles@uv.es>.